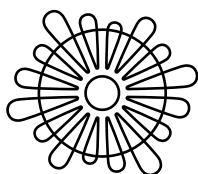

ARCHAEOLOGIA adriatica

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

SVEUČILIŠTE U ZADRU / UNIVERSITAS STUDIORUM JADERTINA / UNIVERSITY OF ZADAR
ODJEL ZA ARHEOLOGIJU / DEPARTMENT OF ARCHAEOLOGY

UDK 902/904

ARCHAEOL. ADRIAT.

ISSN 1846-4807

ARCHAEOLOGIA adriatica

IZDAVAČ / *Publisher*
Sveučilište u Zadru / *University of Zadar*
Mihovila Pavlinovića 1, 23000 Zadar, Hrvatska

POVJERENSTVO ZA IZDAVAČKU DJELATNOST / *Publishing Committee*
Josip Faričić (predsjednik / *Chair*)

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK / *Editor in Chief*
Ante Uglešić

TAJNICA / *Secretary*
Josipa Baraka Perica

UREDNIŠTVO / *Editorial Board*
Brunislav Marijanović (professor emeritus Sveučilišta u Zadru), Igor Borzić (Sveučilište u Zadru),
Martina Čelhar (Sveučilište u Zadru), Tomislav Fabijanić (Sveučilište u Zadru),
Mirja Jarak (Sveučilište u Zagrebu), Marko Dizdar (Institut za arheologiju, Zagreb),
Biba Teržan (Univerza v Ljubljani), Gian Pietro Brogiolo (Università degli Studi di Padova)

ADRESA UREDNIŠTVA / *Adress of the Editorial Board*
Archaeologia Adriatica
Sveučilište u Zadru, Odjel za arheologiju
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2
23000 Zadar, Hrvatska / Croatia
Tel. +385(0)23 200 522
E-mail: archaeologia.adriatica@unizd.hr

ARCHAEOLOGICA ADRIATICA REFERIRA SE U / *Archaeologia Adriatica is abstracted and indexed in*
- Ulrich's international periodicals directory
- DYABOLA. Sachkatalog der Bibliothek – Römisch-
Germanische Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts

DOSTUPNO NA / *Available at*
Hrčak. Portal znanstvenih časopisa Republike Hrvatske (hrcak.srce.hr)
Morepress (morepress.unizd.hr)

ČASOPIS IZLAZI JEDNOM GODIŠNJE / *Published annually*
ISSN 1846-4807 (Tisak)
ISSN 1848-9281 (Online)
DOI 10.15291/archo

NASLOVNICA / *Cover Page*
Foto / *Photo*: S. Govorčin

SADRŽAJ / CONTENTS

MARTINA ČELHAR O životu i djelu profesorice Sineve Kukoč <i>On the Life and Work of Professor Sineva Kukoč</i>	11
MARTINA ČELHAR Bibliografija prof. dr. sc. Sineve Kukoč <i>Bibliography of Professor Sineva Kukoč</i>	21
BRUNISLAV MARIJANOVIĆ Novi nalaz žrtvenika na neolitičkom naselju u Smilčiću (Izvorni znanstveni članak) <i>New Find of an Altar from the Neolithic Settlement of Smilčić (Original scientific paper)</i>	31
KRISTINA HORVAT OŠTRIĆ Prilog poznavanju duhovne kulture neolitičkih zajednica istočnog Jadrana (Izvorni znanstveni članak) <i>A Contribution to Understanding Spiritual Culture of the Neolithic Communities of the Eastern Adriatic (Original scientific paper)</i>	47
STAŠO FORENBAHER Početak sezonskog stočarstva u Dalmaciji (Izvorni znanstveni članak) <i>The Beginning of Seasonal Pastoralism in Dalmatia (Original scientific paper)</i>	73
GIULIA RECCHIA, ALBERTO CAZZELLA The Guardian Ancestors. Burials at Bronze Age fortified Sites in the Adriatic Area: Coppa Nevigata and the Istrian Hillforts (Original scientific paper) <i>Predci-čuvari. Ukopi na brončanodobnim utvrđenim lokalitetima na Jadraniu: Coppa Nevigata i istarske gradine (Izvorni znanstveni članak)</i>	87
MAJA GRGURIĆ SRZENTIĆ Stočarstvo i ritual na gradini Vrčevo u brončano i željezno doba (Izvorni znanstveni članak) <i>Animal Husbandry and Ritual at Vrčevo Hillfort in the Bronze and Iron Ages (Original scientific paper)</i>	113
PIO DOMINES PETER, MATE PARICA Podvodno nalazište Sveti Juraj – Lisac i proizvodnja soli krajem brončanog doba (Izvorni znanstveni članak) <i>Sveti Juraj – Lisac Underwater Site and Salt Production at the end of the Bronze Age (Original scientific paper)</i>	133

BIBA TERŽAN

- Liburni and the Caput Adriae Region in the Early First Millenium BC –
Discussing the Liburnian two-part bow Fibulae (Original scientific paper)
Liburni i regija Caput Adriae početkom prvog tisućljeća pr. Kr. –
Razmatranje liburnskih dvodijelnih lučnih fibula (Izvorni znanstveni članak) 177

ANDREJ PRELOŽNIK

- Japodski i liburnski antropomorfni privjesci (Izvorni znanstveni članak)
Iapodian and Liburnian Antropomorphic Pendants (Original scientific paper) 201

IVAN DRNIĆ, ANA ĐUKIĆ, SLAĐANA LATINOVIĆ

- Pojasna kopča s figuralnim prikazom iz Prozora (Izvorni znanstveni članak)
Belt Buckle with Figural Scene from Prozor (Original scientific paper) 241

TISA N. LOEWEN, KENNETH C. NYSTROM, MARTINA ČELHAR

- Bioarchaeological Analysis of Skeletal Remains from
Nadin Necropolis (Original scientific paper)
Bioarheološka analiza osteološkog materijala
s nekropole u Nadinu (Izvorni znanstveni članak) 259

MARTINA ČELHAR, MARINA UGARKOVIĆ

- Pojasne kopče tipa Nadin (Izvorni znanstveni članak)
Belt Buckles of the Nadin Type (Original scientific paper) 293

IGOR BORZIĆ, DINKO RADIĆ

- Rezultati rekognosciranja gradinskog naselja Brdo-Stine
kod Žrnova na otoku Korčuli (Prethodno priopćenje)
The Hillfort Settlement Brdo-Stine near Žrnovo on the Island
of Korčula – Results of a Field Survey (Preliminary communication) 341

JURE ŠUĆUR, ZRINKA SERVENTI

- Istraživanja tumula u Dobropoljcima 1960. godine
u svjetlu novijih spoznaja (Izvorni znanstveni članak)
Tumuli research in Dobropoljci in 1960 in the Light
of Recent Discoveries (Original scientific paper) 371

TONI BRAJKOVIĆ

- Rimskodobna ogledala s Velike Mrdakovice (Izvorni znanstveni članak)
Roman-Era Mirrors from Velika Mrdakovica (Original scientific paper) 423

ALKA STARAC

- Kameje iz Arheološkog muzeja Istre (Stručni članak)
Cameos from the Archaeological Museum of Istria (Professional paper) 449

IVANA JADRIĆ-KUČAN, IVANA BANOVAČ O kultu i poštivanju rimskih carica i princeza na tlu provincije Dalmacije (Pregledni članak) <i>On the Cult and Veneration of the Roman Empresses and Princesses in the Province of Dalmatia (Review paper)</i>	465
LUCIANO BOSIO, GUIDO ROSADA La fonte nella fonte L'Italia fisica nella descrizione <i>Tabula Peutingeriana</i> 4. L'idrografia 4.3. I Fiumi a settentrione del Padus. Dal Cleusis al Tiliabinte (Sintesi) Izvor u izvoru <i>Fizička geografija Italije u opisu Tabulae Peutingerianae</i> 4. <i>Hidrografija</i> 4.3. <i>Rijeke sjeverno od Padusa. Od Cleusisa do Tiliabinte (Pregledni članak)</i>	503
JOSIPA BARAKA PERICA, ANTE UGLEŠIĆ Ulomak pogrebne mense s lokaliteta Galovac – Crkvina (Izvorni znanstveni članak) <i>Fragment of a Funerary Mensa from the Site of Galovac – Crkvina (Original scientific paper)</i>	521
TONČI BURIĆ Stomorija – Miri (Kaštel Novi), primjer prostornih relacija unutar naselja u kasnoj antici i srednjem vijeku (Izvorni znanstveni članak) <i>Stomorija – Miri (Kaštel Novi), an Example of Spatial Relations within Settlements in Late Antiquity and the Middle Ages (Original scientific paper)</i>	541
MATO ILKIĆ, DEJAN FILIPČIĆ Numizmatička svjedočanstva mongolske najezde na šire područje Splita iz ožujka 1242. godine (Izvorni znanstveni članak) <i>The Numismatic Evidence of the Mongol Invasion in the wider Split Region in March, 1242 (Original scientific paper)</i>	559
KARLA GUSAR, DARIO VUJEVIĆ Vjerske medaljice iz sv. Dominika u Zadru (Izvorni znanstveni članak) <i>Devotional Medals from St Dominic in Zadar (Original scientific paper)</i>	571
NEDA KULENOVIĆ, VEDRANA GLAVAŠ, IGOR KULENOVIĆ Zračna arheologija kao metoda identifikacije formacije krškog kulturnog krajolika (Izvorni znanstveni članak) <i>Aerial Archaeology as a Method of Identifying the formation of Cultural Landscape in the Karst Area (Original scientific paper)</i>	611
<i>Upute suradnicima / Manuscript Guidelines</i>	645

NUMIZMATIČKA SVJEDOČANSTVA
MONGOLSKE NAJEZDE NA ŠIRE PODRUČJE SPLITA
IZ OŽUJKA 1242. GODINE*

*THE NUMISMATIC EVIDENCE OF THE MONGOL
INVASION IN THE WIDER SPLIT REGION IN MARCH, 1242**

MATO ILKIĆ

Sveučilište u Zadru, Odjel za arheologiju
University of Zadar, Department of Archaeology
Obala kralja Petra Krešimira IV., 2
HR-23000 Zadar
milkić@unizd.hr

DEJAN FILIPČIĆ

Filsweg 22
D-73207 Plochingen
filipi.dejan@gmail.com

UDK: 737(497.583)*1242“

DOI: 10.15291/archo.3599

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK / ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Primljeno / Received: 2021-08-02

KLJUČNE RIJEČI:

*hrvatsko-ugarski kralj
Bela IV., Mongoli, novac
iz pećina, ostave novca,
Split, srednja Dalmacija*

U ovome članku autori reinterpetiraju već odavna poznate brojne srednjodalmatinske ostave s dominirajućim splitskim komunalnim novcem, povezujući njihovo skrivanje s ožujkom 1242. godine kada su Bela IV., hrvatsko-ugarskog kralja u bijegu prema Jadraniu, progonili Mongoli. S njihovom najezdom mogu se dovesti u vezu i neki pojedinačni nalazi novca iz pećina u jugoistočnoj Lici i sjevernoj Dalmaciji za koje se pretpostavlja da su domaćemu stanovništvu mogle poslužiti kao privremeni zbjegovi.

KEY WORDS:

*king of Croatia and
Hungary Bela IV, Mon-
gols, coins from caves,
coin boards, Split, central
Dalmatia*

In this paper the authors reinterpret a number of long known hoards from central Dalmatia containing mostly communal coins of Split, associating their hiding with March 1242, when Bela IV, king of Croatia and Hungary escaped to the Adriatic chased by the Mongols. The Mongol invasion could also explain certain individual coin finds from caves in southeastern Lika and northern Dalmatia that could have been used as temporary shelters for the local population.

* Ovaj rad posvećujemo dragoj kolegici Sinevi Kukoč.

* We would like to dedicate this paper to our dear colleague Sineva Kukoč.

U posljednja nešto više od dva stoljeća otkriveno je deset skupnih nalaza koji većim dijelom ili u cijelosti sadrže splitske komunalne denare. Jedna takva ostava nađena je u Žažviću nedaleko od Bribira.¹ Sve ostale potječu iz srednje Dalmacije. Među njima su dvije iz Splita, i to s gradskih predjela Manuša² te Poljuda.³ Slijede ostave iz Nerežišća na Braču,⁴ Turske peći poviše Dugoga Rata,⁵ Slatina na Čiovu,⁶ Muća⁷ i Trilja.⁸ Za jednu nije poznato točno mjesto nalaza, ali se navodi da je otkrivena oko 1800. godine u okolici Splita.⁹ Deseti skupni nalaz, pretpostavlja se, potječe iz Staroga Grada na Hvaru.¹⁰ Vrijeme skrivanja tih ostava do sada je bilo različito datirano, ali ne prije druge polovine 13. stoljeća. Primjera radi, navodimo onu iz Turske peći, jedine od prije navedenih koja je nađena u arheološkim istraživanjima. U prvoj je objavi *terminus post quem* smješten u 1491. godinu.¹¹ Poslije joj je datacija pomaknuta za približno dva stoljeća ranije.¹² Mi smatramo da ona pripada još starijemu razdoblju, što, vjerujemo, vrijedi za sve srednjodalmatinske ostave sa splitskim komunalnim denarima, jer u njima nema novca iz druge polovine 13.

In the last two centuries, ten assemblages were found containing mostly or exclusively communal denari of Split. One such hoard was found in Žažvić near Bribir,¹ and all the rest originate from central Dalmatia. Two of these hoards were found in Split, in the city neighbourhoods Manuš² and Poljud,³ and the findspots of other hoards include Nerežišća on the island of Brač,⁴ Turska Peć overlooking Dugi Rat,⁵ Slatine on the island of Čiovo,⁶ Muć⁷ and Trilj.⁸ Exact findspot is unknown for one of the hoards, but allegedly it was discovered around the year 1800 in the Split area.⁹ The tenth hoard is assumed to originate from Stari Grad on the island of Hvar.¹⁰ So far different dates of hiding these hoards have been proposed, none before the second half of the 13th century. For instance, we will mention the example from Turska Peć, the only one of all the aforementioned found in archaeological excavations. In the first publication *terminus post quem* was set at the year 1491.¹¹ Later different dating was proposed, two centuries earlier.¹² In our opinion it belongs to an even earlier period which, to the best of our knowledge, applies to all central Dalmatian hoards with the Split communal denari since they do not

¹ A. LUSCHIN von EBENGREUTH, 1901, 165-188; A. LUSCHIN von EBENGREUTH, 1903, 3-16; K. STOCKERT, 1919, 28; D. M. METCALF, 1965, 187-189; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 118, br. 559.

² F. BUŠKARIOL, 1984, 77; D. KLIŠKIĆ, 2006, 338, bilj. 51; M. NAĐ, 2012, 418, br. 120.

³ D. KLIŠKIĆ, 2006, 338, bilj. 51; M. NAĐ, 2012, 440, br. 239.

⁴ I. MIRNIK, 1974, 22-31; I. MIRNIK, 1981, 112, br. 508.

⁵ D. KLIŠKIĆ, 2006, 329-367; M. NAĐ, 2012, 416, br. 111.

⁶ F. BULIĆ, 1897, 125-126; K. STOCKERT, 1911, 2-12; K. STOCKERT, 1919, 15; D. M. METCALF, 1965, 189-190; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 115, br. 532.

⁷ F. BULIĆ, 1897, 126; D. M. METCALF, 1965, 190; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 100, br. 415.

⁸ F. GABRIĆ, 1967, 15-17; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 116, br. 543.

⁹ K. STOCKERT, 1911, 11; D. M. METCALF, 1965, 190; I. MIRNIK, 1981, 115, br. 535.

¹⁰ M. NAĐ, 2012, 416, br. 108.

¹¹ D. KLIŠKIĆ, 2006, 338.

¹² M. NAĐ, 2012, 416, br. 11 tu ostavu smješta u drugu polovinu 13. stoljeća.

¹ A. LUSCHIN von EBENGREUTH, 1901, 165-188; A. LUSCHIN von EBENGREUTH, 1903, 3-16; K. STOCKERT, 1919, 28; D. M. METCALF, 1965, 187-189; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 118, no. 559.

² F. BUŠKARIOL, 1984, 77; D. KLIŠKIĆ, 2006, 338, note 51; M. NAĐ, 2012, 418, no. 120.

³ D. KLIŠKIĆ, 2006, 338, bilj. 51; M. NAĐ, 2012, 440, no. 239.

⁴ I. MIRNIK, 1974, 22-31; I. MIRNIK, 1981, 112, no. 508.

⁵ D. KLIŠKIĆ, 2006, 329-367; M. NAĐ, 2012, 416, no. 111.

⁶ F. BULIĆ, 1897, 125-126; K. STOCKERT, 1911, 2-12; K. STOCKERT, 1919, 15; D. M. METCALF, 1965, 189-190; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 115, no. 532.

⁷ F. BULIĆ, 1897, 126; D. M. METCALF, 1965, 190; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 100, no. 415.

⁸ F. GABRIĆ, 1967, 15-17; I. MIRNIK, 1974, 23; I. MIRNIK, 1981, 116, no. 543.

⁹ K. STOCKERT, 1911, 11; D. M. METCALF, 1965, 190; I. MIRNIK, 1981, 115, no. 535.

¹⁰ M. NAĐ, 2012, 416, no. 108.

¹¹ D. KLIŠKIĆ, 2006, 338.

¹² M. NAĐ, 2012, 416, no. 11 dates this hoard to the second half of the 13th century.

stoljeća ni iz kasnijega vremena.¹³ Naime, topografija koja ih povezuje sa širim splitskim područjem (Karta 1) te njihov sastav koji kod mnogih uključuje i ponešto zdjeljivih denara mletačkih duždeva iz razdoblja od 1172. do 1205. godine,¹⁴ a osobito novac kovan za rimsko-njemačkog cara Fridrika II. Hohenstaufena (1218. – 1250.),¹⁵ koji je i najmlađi među databilnima, upućuju na uzrok i godinu deponiranja. Bilo je to za život vrlo opasno vrijeme, i to ne samo za stanovnike širega splitskog područja. Novčane su uštedevine na brzinu skrivene zbog onih koji su iz središnje Azije dojahali s namjerom da kazne kralja Belu IV. te središnju Europu podvrgnu svojoj vlasti. Riječ je o ratobornim Mongolima.

Dugo planirana i taktički dobro osmišljena velika vojna kampanja usmjerena k osvajanju zapada, koju su od 1236. do 1242. godine u nekoliko zasebnih intervencija proveli mongolski konjanici pod vrhovnim zapovjedništvom Batu-kana, prouzročila je nemire i pustošenja, odnosno privremeno ili trajno uništenje srednjovjekovnih feudalnih sustava u mnogim dijelovima središnje i istočne Europe. Ogotaj (1229. – 1241.),

contain coins from the other half of the 13th century, nor from the later period.¹³ Namely, the topography that associates them with the wider Split region (Map 1) and their composition that in many cases includes some concave denari of the Venetian doges from the period from 1172 to 1205,¹⁴ and in particular the coin struck during Friedrich II Hohenstaufen, king of Germany and Holy Roman Empire (1218-1250),¹⁵ that is also the youngest among the datable specimens, suggest the cause and year of deposition. Those were life-threatening times, not only for the population of the wider Split region. Money savings were hastily hidden because of the ones riding from central Asia with the intention of punishing king Bela IV, and subjugating central Europe. Of course these were the belligerent Mongols.

Long planned and tactically well-conceived military campaign of conquering the west that was carried out by the Mongol horsemen under the command of Batu Khan from 1236 to 1242 in several interventions, caused turmoil and marauding, but also temporary or permanent destruction of medieval feudal systems in many parts of

¹³ Donoseći prve podatke o ostavi iz Slatina, don Frane Bulić kaže da ona sadrži i jedan novac dužda Ivana Dandolo (1280. – 1289.) (F. BULIĆ, 1897, 125). To je opovrgao Karl Stockert navevši da je ipak riječ o novcu iskovanom za dužda Enrica Dandolo (1192. – 1205.) (K. STOCKERT, 1911, 2, bilj. 2).

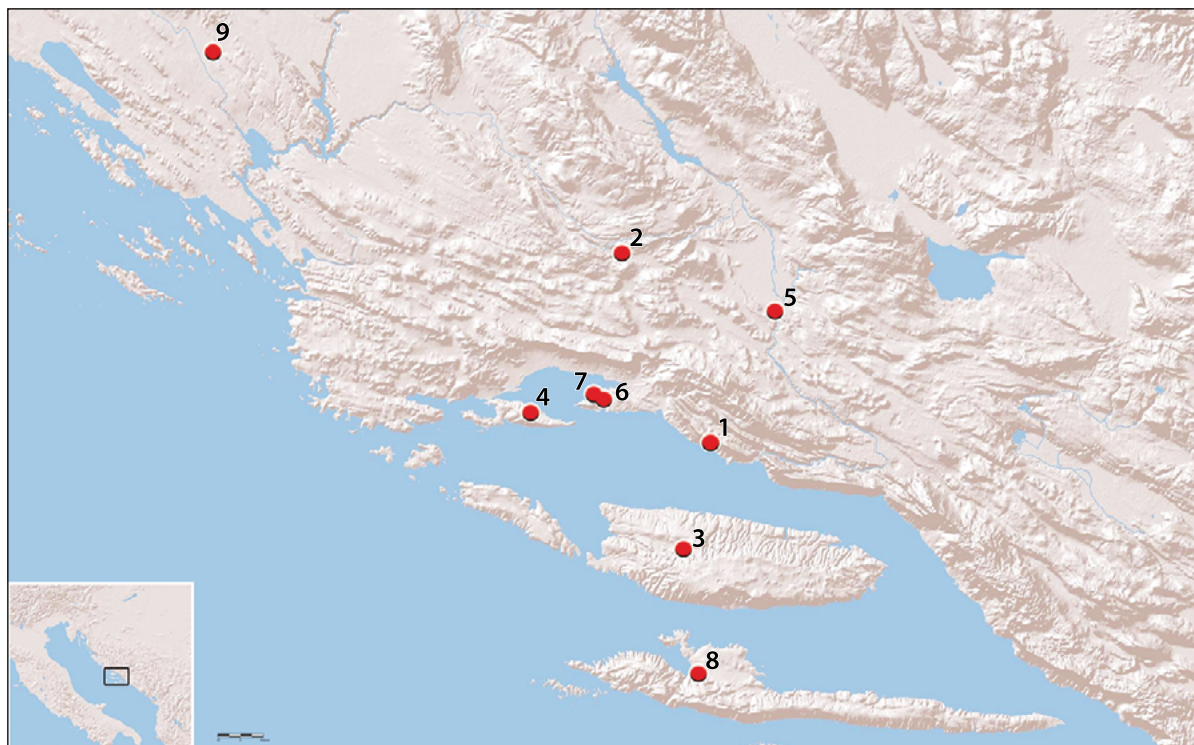
¹⁴ Pretpostavljeni skupni nalaz iz Staroga Grada sadrži novac mletačkoga dužda Sebastiana Zianija (1172. – 1178.) (M. NAĐ, 2012, 416, br. 108). Njegovi nasljednici, Orio Malipiero (1178. – 1192.) i Enrico Dandolo (1192. – 1205.) zastupljeni su novcem u ostavama iz Turske peći (D. KLIŠKIĆ, 2006, 334, 345, kat. br. 1-8; M. NAĐ, 2012, 416, br. 111), Nerežišća (I. MIRNIK, 1974, 22, 27; I. MIRNIK, 1981, 112, br. 508) i Slatina (K. STOCKERT, 1911, 2, bilj. 2). Novac posljednjeg navedenog mletačkoga dužda sadrži skupni nalaz iz Trilja (F. GABRIĆ, 1967, 16; I. MIRNIK, 1981, 116, br. 543).

¹⁵ Osim u pretpostavljenoj ostavi u Starome Gradu na otoku Hvaru (M. NAĐ, 2012, 416, br. 108), novac Fridrika II. Hohenstaufena (1218. – 1250.) zastupljen je i u sljedećim skupnim nalazima: Turska peć (D. KLIŠKIĆ, 2006, 334, 345, kat. br. 9; M. NAĐ, 2012, 416, br. 111), Nerežišća (I. MIRNIK, 1974, 22, 27; I. MIRNIK, 1981, 112, br. 508) i Trilj (N. GABRIĆ, 1967, 16; I. MIRNIK, 1981, 116, br. 543).

¹³ In the first publication of the hoard from Slatine, Fr Frane Bulić stated that it contained a coin of doge Giovanni Dandolo (1280-1289) (F. BULIĆ, 1897, 125). This was refuted by Karl Stockert claiming that it was a coin struck during doge Enrico Dandolo (1192 - 1205) (K. STOCKERT, 1911, 2, note 2).

¹⁴ The assemblage probably from Stari Grad contains coins of the Venetian doge Sebastiano Ziani (1172-1178) (M. NAĐ, 2012, 416, no. 108). His successors, Orio Malipiero (1178-1192) and Enrico Dandolo (1192-1205) are represented by coins in hoards from Turska Peć (D. KLIŠKIĆ, 2006, 334, 345, cat. no. 1-8; M. NAĐ, 2012, 416, no. 111), Nerežišća (I. MIRNIK, 1974, 22, 27; I. MIRNIK, 1981, 112, no. 508) and Slatine (K. STOCKERT, 1911, 2, note 2). The assemblage from Trilj contains a coin of the latter Venetian doge (F. GABRIĆ, 1967, 16; I. MIRNIK, 1981, 116, no. 543).

¹⁵ Except for the hoard probably from Stari Grad on the island of Hvar (M. NAĐ, 2012, 416, no. 108), coin of Friedrich II Hohenstaufen (1218-1250) was represented in the following assemblages: Turska Peć (D. KLIŠKIĆ, 2006, 334, 345, cat. no. 9; M. NAĐ, 2012, 416, no. 111), Nerežišća (I. MIRNIK, 1974, 22, 27; I. MIRNIK, 1981, 112, no. 508) and Trilj (N. GABRIĆ, 1967, 16; I. MIRNIK, 1981, 116, no. 543).

KARTA 1. Topografija ostava sa splitskim komunalnim novcem: 1. Dugi Rat – Turska peč, 2. Muć, 3. Nerežišća, 4. Slatine, 5. Trilj, 6. Split – Manuš, 7. Split – Poljud, 8. Stari Grad – Hvar, 9. Žažvić (izradio: D. Vujević)

MAP 1 Topography of hoards with communal coins of Split: 1. Dugi Rat – Turska Peć, 2. Muć, 3. Nerežišća, 4. Slatine, 5. Trilj, 6. Split – Manuš, 7. Split – Poljud, 8. Stari Grad – Hvar, 9. Žažvić (made by D. Vujević)

treći Džingis–kanov sin i nasljednik poveo je u osvajački rat 150 000 vojnika koji su 1235. godine porazili volške Bugare.¹⁶ Dvije godine poslije Mongoli su preko zaleđene Volge ušli u Rusiju, a potom su popalili sve veće gradove i ubili velikog princa, Jurija II. (1212. – 1216. i 1218. – 1238.).¹⁷ Slijedio je mongolski napad na Kumane, od kojih je njih 40 000 uspjelo pobjeći u Ugarsku. Kralj Bela IV. (1235. – 1270.) ne samo da nije htio izbjegle Kumane izručiti Mongolima, već je pogubio i njihove poslanike te se odbio podložiti kanovu vrhovništvu. Zbog toga je Ogotaj htio kazniti hrvatsko-ugarskog kralja i njegove saveznike. Napao je Poljsku i u ožujku 1241. zapalio nekoliko gradova te porazio vojsku krakovskoga vojvode Boleslava V. (1243. – 1279.). Početkom travnja iste godine Mongoli su pobi-

central and eastern Europe. Ögödei (1229-1241), the third son of Genghis Khan and his successor, led 150 000 soldiers into the war of conquest. In 1235 they defeated the Volga Bulgars.¹⁶ Two years later the Mongols entered Russia over the frozen Volga river, where they burnt down all bigger cities and killed Grand Prince, Yuri II (1212-1216 and 1218-1238).¹⁷ The following target of the Mongol invasion were the Cumans, 40 000 of which managed to escape to Hungary. King Bela IV (1235-1270) not only refused to extradite the Cuman refugees to the Mongols, but he also executed their emissaries and refused to accept khan's supremacy. Therefore Ögödei wanted to punish the king of Hungary and Croatia and his allies. He attacked Poland and burnt down several cities in March 1241, defeating the army of the

¹⁶ P. SOPHOULIS, 2015, 251, bilj. 1. O mongolskim osvajanjima vidjeti i u: P. JACKSON, 2005, 58 i dalje.

¹⁷ P. SOPHOULIS, 2015, 252.

¹⁶ P. SOPHOULIS, 2015, 251, note 1. About Mongol conquests see also in P. JACKSON, 2005, 58 ff.

¹⁷ P. SOPHOULIS, 2015, 252.

jedili i vojsku šleskoga vojvode Henrika II. (1238. – 1241.) u bitci kod Legnice.¹⁸ Druga mongolska vojska ušla je u Ugarsku i 11. travnja 1241. godine u boju na polju Mohi pored rijeke Šaje porazila Belu IV.¹⁹ Spašavajući vlastitu glavu, kralj se povukao s bojišta. Prema nekim navodima, konja za bijeg dobio je od varaždinskoga župana.²⁰

Kralj je evakuirao dvor i riznicu prije nego li su Mongoli došli do središnje Ugarske. Prvo je pobjegao u Austriju, a zatim u Hrvatsku. Kadanu (Qadan), jednomu od vođa mongolske vojske, bila je povjerena zadaća da zarobi Belu IV. Doznajući to, hrvatsko-ugarski kralj prebacio je svoj dvor u Zagreb. Na vijest da se Mongoli spremaju prijeći Dravu, povukao se prema jugu sve do Jadrana. Nakon kratkoga boravka u Splitu, kralj se preselio u susjedni Trogir, čiji su ga stanovnici vrlo srdačno dočekali. Potom se uputio na obližnji otok Čiovo gdje je uspostavio svoju rezidenciju.²¹ U međuvremenu su Mongoli izvršili masakar na svojem putu kroz Hrvatsku. Početkom ožujka 1242. godine njihove izvidnice pojavile su se pred gradskim zidinama Splita. Opljačkali su i spalili njegovu okolicu te je grad bio pun izbjeglica.²² Toma Arhiđakon (1200. – 1268.), poznati splitski svećenik, pisac, kroničar i svjedok tih događaja, u svojoj *Historia Salonitana* zorno opisuje zločine koje su Mongoli počinili nad onima koji se nisu uspjeli povući u Split ili sakriti na neko sigurno mjesto. Također govori o ljudima koji su ostavljali svoje blago i, bježeći u grad, spašavali svoje živote. Tako opisuje i zbjegove ljudi u šume, brda i peći-

Duke of Krakow Boleslav V (1243-1279). In early April of the same year the Mongols vanquished the army of the Duke of Silesia Henry II (1238-1241) in the battle of Legnica.¹⁸ The second Mongol army entered Hungary and on April 11, 1241 in the battle of Mohi near the Sajo river inflicted a defeat on Bela IV¹⁹ who retreated from the battlefield trying to save his life. According to some stories, the prefect of Varaždin provided him with a horse for escape.²⁰

The king evacuated the court and treasury before the Mongols reached central Hungary. First he fled to Austria, and then Croatia. Qadan, one of the Mongol army leaders, was entrusted with capturing Bela IV. When he heard about this, the king of Hungary and Croatia transferred his court to Zagreb. Hearing the news about the Mongols preparing to cross the Drava river, he fled southwards to the Adriatic. After a short sojourn in Split, he moved to nearby Trogir, whose residents welcomed him cordially. His following destination was the island of Čiovo where he established his residence.²¹ In the meantime, the Mongols havocked on their way through Croatia. In the early March of 1242 their scouts were under the city walls of Split. They plundered and burnt down its surroundings so the city was full of refugees.²² Thomas the Archdeacon (1200-1268), a renowned priest from Split, but also a writer, chronicler and witness of these events in his *Historia Salonitana* describes vividly the crimes that the Mongols perpetrated against the ones who were not lucky enough to re-

¹⁸ P. SOPHOULIS, 2015, 253.

¹⁹ J. LASZLOVSZKY, S. POW, T. PUSZTAI, 2016, 33. Za kompletni izvor narativa povijesnih događaja povezanih s mongolskom navalom vidjeti u: H. GÖCKENJAN, J. R. SWEENEY, 1985, 46-52; P. SOPHOULIS, 2015, 256, bilj. 12. O mongolskoj provali u Hrvatskoj, a osobito na splitsko i trogirsko područje, vidjeti u: J. A. SOLDI, 1969, 371-388; N. KLAIĆ, 1976, 306 i dalje; G. NOVAK, 1978, 144-148; N. KLAIĆ, 1985, 106 i dalje.

²⁰ J. A. SOLDI, 1969, 387, bilj. 88.

²¹ P. SOPHOULIS, 2015, 262.

²² J. R. SWEENEY, 1994, 34-62.

¹⁸ P. SOPHOULIS, 2015, 253.

¹⁹ J. LASZLOVSZKY, S. POW, T. PUSZTAI, 2016, 33. For a complete source of narratives of historical events related to the Mongol invasion see in H. GÖCKENJAN, J. R. SWEENEY, 1985, 46-52; P. SOPHOULIS, 2015, 256, note 12. About the Mongol incursions in Croatia, especially the regions of Split and Trogir, see in J. A. SOLDI, 1969, 371-388; N. KLAIĆ, 1976, 306 ff; G. NOVAK, 1978, 144-148; N. KLAIĆ, 1985, 106 ff.

²⁰ J. A. SOLDI, 1969, 387, note 88.

²¹ P. SOPHOULIS, 2015, 262.

²² J. R. SWEENEY, 1994, 34-62.

SLIKA 1. Novac rimsko-njemačkoga cara Fridrika II. Hohenstaufena (1218. – 1250.) iz pećine Vlakno na Dugome otoku (foto: M. Ilkić)

FIGURE 1 Coin of Friedrich II Hohenstaufen, king of Germany and Holy Roman Empire (1218-1250) from Vlakno Cave on Dugi Otok (photo by M. Ilkić)

ne, odnosno na bilo koje mjesto sigurno od neprijateljskoga konjanništva.²³ Mongoli su opsjeli Klis, no zbog izrazito nepristupačnoga položaja, a i s obzirom na to da nisu imali opsadnih sprava, uskoro su morali odustati. Doznajući da kralj Bela IV. nije u Klisu, već u obližnjemu Trogiru, Kadan je uputio većinu svojih snaga prema obali s namjerom da opsjedne sam grad. Napad na Trogir bio je neuspješan ponajprije zbog morske barijere koja je dijelila grad od kopna. Mongoli su se više puta spustili do trogirske okolice zadovoljivši se tek pljačkom i paljenjem gradskog zaleđa. Toma Arhiđakon završava izlaganje o Mongolima njihovim povlačenjem prema Gornjoj Dalmaciji, paljenjem dubrovačke okolice i Kotora te daljnjim prodorom neprijatelja prema Srbiji i Bugarskoj.²⁴ Tomino konačno viđenje događaja koji su obilježili ožujak 1242. godine na širem splitskom području sadrži više opažanja, no svima njima zajedničko je da su mogolski konjanici izrazito hladnokrvni i nemilosrdni neprijatelji.

²³ I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1863, 32.

²⁴ *Historia Salonitana*, 2006, 253–254.

treat to Split or hide somewhere. He also mentions people who left their material possessions and escaped to the city to save their lives, and describes refuges in woods, hills and caves, that is any place safe from the enemy cavalry.²³ The Mongols sieged Klis but soon they had to give up due to inaccessible position and lack of siege engines. When Qadan learnt that Bela was not in Klis, but in nearby Trogir, he sent most of his forces to the coast planning to siege the town. The attempt to attack Trogir was unsuccessful mostly due to a sea barrier that divided the town from the mainland. They reached the Trogir area more than once but they only plundered and burnt the hinterland and not the town itself. Thomas the Archdeacon ends his story about the Mongols with their retreat towards Upper Dalmatia, burning the Dubrovnik surroundings and Kotor, and penetrating further towards Serbia and Bulgaria.²⁴ Thomas' final interpretation of the events marking March of 1242 in the wider Split region contains a number of ob-

²³ I. KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, 1863, 32.

²⁴ *Historia Salonitana*, 2006, 253–254.

Posljednjih nekoliko desetljeća mađarski su znanstvenici posvetili znatnu pozornost determiniranju mongolskoga devastacijskog pohoda. Tomu arheološkom horizontu, datiranom u 1241. i 1242. godinu, pripadaju mnogobrojne ostave novca i/ili nakita, palež, masovne grobnice i nezakopani posmrtni ostatci ljudi ubijenih na putovima te provale.²⁵ S prostranoga panonskog područja poznato je nešto više od 80 skupnih nalaza skrivenih u vrijeme mongolske najezde na Ugarsku.²⁶

Horizontu destrukcije pripisujemo i na početku ovoga rada spomenute srednjodalmatinske ostave (Karta 1) koje su, uvjereni smo, skrivene u ožujku 1242. godine zbog ciljane provale Mongola.²⁷ Na pravcu kretanja njihovih konjanika, bilo dolaska bilo odlaska, one su iz Muća i Trilja. Navode Tome Arhiđakona o mnogobrojnim izbjeglicama koji se u panici slijevaju u grad, ostavljajući za sobom svoje konje i blago, potkrepljuju nalazi dviju ostava pronađenih nedaleko od zidina srednjovjekovnoga Splita. Prva potječe iz današnje gradske četvrti Manuša, a druga je nađena pri gradnji stadionskoga kom-

servations, but in all of them we recognize the Mongol horsemen as cold-blooded and merciless enemies.

In the last few decades the Hungarian scholars have paid special attention to a more thorough study of the devastating Mongol invasion. Many hoards containing coins and/or jewelry as well as arson traces, mass graves and unburied remains of people who got killed during the incursion belong to this archaeological horizon, dated to the years 1241 and 1242.²⁵ From the wider Pannonian region we know of over 80 hoards hidden during the Mongol invasion in Hungary.²⁶

The hoards from central Dalmatia (Map 1) mentioned at the beginning of this paper can also be attributed to the destruction horizon. In our opinion, they were hidden in March of 1242 owing to targeted Mongol incursion.²⁷ The hoards from Muć and Trilj are located on the routes of their movements, advancing or retreating. Thomas Archdeacon's claims about many refugees flooding in the city in panic, leaving behind their horses and goods, are confirmed by two hoards found

²⁵ J. LASZLOVSZKY, 2012, 1-3; J. LASZLOVSZKY, S. POW, T. PUSZTAI, 2016, 33-37.

²⁶ M. VARGHA, 2017, 241, Fig. 2. U navedenom članku na karti s prikazom topografije ostava povezanih s mongolskom invazijom naznačen je i Osijek kao jedino takvo nalazište s područja Hrvatske. Smatramo da s najezdom Mongola vjerojatno treba povezati i skupni nalaz iz Ostrova, sela oko 5 km sjeverno od Vinkovaca. Prema prvoj objavi, skrivanje te istočno-slavonske ostave vremenski je smješteno nakon 1261. godine (J. BRUNŠMID, 1900, 108). No, o skupnome nalazu iz Ostrova pisali su i N. J. MAYHEW, B. H. I. H. STEWART, 1984, 174 koji su ističu da je najkasniji sigurno datirani novac, posebno onaj iz Engleske (oko 1240.) i Kelna (1238. - 1239.), bliskiji vremenu invazije Mongola.

²⁷ I. RENGJEO, 1959, 3-4, 40-47, kojega u kronološkoj interpretaciji slijede I. DOLENEC, 1993, 67-68, B. MIMICA, 1994, 298-317 i M. DIMNIK, J. DOBRINIĆ, 2008, 204-205, splitske komunalne denare raspoređuje u razdoblje od oko sredine 13. stoljeća pa do 1357. godine. Međutim, datiranje ostava u ožujak 1242. godine iz temelja mijenja kronologiju splitskih komunalnih denara pomičući početak kovanja toga novca u znatno ranije razdoblje, i to otprilike za stoljeće i pol. Također dijelom mijenja i njihov tipološki ustroj. Više o tome u: M. ILKIĆ, D. FILIPČIĆ, 2022.

²⁵ J. LASZLOVSZKY, 2012, 1-3; J. LASZLOVSZKY, S. POW, T. PUSZTAI, 2016, 33-37.

²⁶ M. VARGHA, 2017, 241, Fig. 2. In the mentioned paper, Osijek is marked as the only such site from Croatia on the map with topography of hoards associated with the Mongol invasion. In our opinion, the find from Ostrovo, the village 5 km north of Vinkovci should also be related to the Mongol invasion. According to the first publication, hiding of this eastern Slavonian hoard is dated to the period after the year 1261 (J. BRUNŠMID, 1900, 108). Assemblage from Ostrovo has been studied by N. J. MAYHEW, B. H. I. H. STEWART, 1984, 174 who emphasized that the latest, firmly dated examples, especially the ones from England (ca. 1240) and Cologne 1238-1239 are closer to the period of the Mongol invasion.

²⁷ I. RENGJEO, 1959, 3-4, 40-47, whose chronological interpretation is followed by I. DOLENEC, 1993, 67-68, B. MIMICA, 1994, 298-317 and M. DIMNIK, J. DOBRINIĆ, 2008, 204-205 - dates the Split communal denari to the period from ca. mid-13th century to the year 1357. However, dating of the hoards to March 1242 fundamentally changes the chronology of the Split communal denari moving the beginning of minting these coins to much earlier period, for roughly a century and a half. He also partially changes their typological structure. More on this in M. ILKIĆ, D. FILIPČIĆ, 2022.

pleksa na Poljudu. Upravo ti skupni nalazi upućuju na gužve i prometne zastoje koji su se dogodili u ožujku 1242. godine na ulasku u srednjovjekovni grad, zapravo u Dioklecijanovu palaču. Skupni nalaz iz Slatina na Čiovu vjerojatno je skriven zbog mongolske opsade Trogira. Ostava iz Nerežišća na Braču i ona za koju se pretpostavlja da je iz Staroga Grada na Hvaru upućuju na to da je izbjeglo stanovništvo bježalo i na udaljenije otoke te da se ni ondje nije osjećalo posve sigurnim od mongolskih napada.²⁸ Vrlo je zanimljiv skupni nalaz novca iz Turske peći poviše Dugoga Rata, jer potvrđuje navod o skrivanju stanovništva i u slabo pristupačnim pećinama. Međutim, čini se da to nije i jedini takav slučaj. Pojedinačni nalazi novca rimsko-njemačkoga cara Fridrika II. Hohenstaufena (1218. – 1250.) iz sjevernodalmatinske pećine Vlakno²⁹ (Sl. 1) na središnjemu dijelu Dugoga otoka te u Donjoj Cerovačkoj (Turkaljevoj) špilji³⁰ nedaleko od Gračaca u jugoistočnoj Lici, vjerojatno upućuju na zbjeg lokalnoga stanovništva zbog mongolske invazije 1242. godine.

U ožujku 2022. godine je 780. obljetnica mongolske najezde. Ovim člankom upućujemo na do sada neprepoznata novčana svjedočanstva tih pogibeljnih zbivanja koja su pogodila srednju Dalmaciju, ali i neka njoj obližnja područja zahvaćena zbjegovima u pećinama. U Hrvatskoj, osobito na glavnim

close to the walls of medieval Split. The first one originates from the city neighbourhood Manuš and the second one was found when the stadium complex at Poljud was built. Exactly these hoards indicate crowds and congestions that happened in March of 1242 at the entrance to the medieval city, more precisely Diocletian's Palace. The hoard from Slatine on Čiovo was probably hidden due to the Mongol siege of Trogir. Hoards from Nerežišća on the island of Brač and the one assumed to be from Stari Grad on the island of Hvar indicate that the refugees escaped to the more remote islands and still did not feel safe from the Mongol raids.²⁸ A hoard of coins from Turska Peć near Dugi Rat is very interesting since it testifies to the claim about hiding in hardly accessible caves. However, it seems this is not the only such case. Individual finds of coins of Friedrich II Hohenstaufen, king of Germany and Holy Roman Empire (1218-1250) from north Dalmatian Vlakno Cave²⁹ (Fig. 1) in the central part of Dugi Otok and in Donja Cerovačka (Turkaljeva) Cave³⁰ near Gračac in southeastern Lika, are probably related to the refuge of the local population due to the Mongol invasion in 1242.

The 780th anniversary of the Mongol invasion is in March 2022. In this paper we would like to turn attention to previously unrecognized monetary evidence of these

²⁸ O zbjegovima ljudi na otoke tijekom prošlosti vidjeti ukratko u: M. PARICA, 2021, 160–161.

²⁹ U arheološkim istraživanjima pod vodstvom Darija Vujevića i njegova zamjenika Mate Parice novac je nađen 16. lipnja 2017. godine u Vlaknu, Kv H7/I7, SJ 13A. Nije čišćen, pa na sebi ima ponešto naslaga sedimentne nečistoće. Taj do sada neobjavljeni zdjelasti denar (13 mm, 0,37 g) iskovan je u Veroni za cara Fridrika II. Hohenstaufena (CNI VI, str. 264, br. 5). Čuva se u studijskoj zbirci Odjela za arheologiju na Sveučilištu u Zadru. Suglasnost za objavu dao nam je Dario Vujević, koji je pomogao izraditi i kartu u ovome članku, na čemu mu najljepše zahvaljujemo, kao i Tončiju Buriću, Karli Gusar te Mirku Sardeliću na nizu korisnih savjeta.

³⁰ Osim novca, u arheološkim je istraživanjima nađena i željezna strelica. Više o tome u: D. TRESIĆ PAVIČIĆ, 2020, 67, 69, Sl. 6.

²⁸ On refuges to islands in the past see in brief in M. PARICA, 2021, 160-161.

²⁹ In the archaeological research led by Dario Vujević and his deputy Mate Parica, the coin was found on June 16, 2017 in Vlakno (Kv H7/I7, SJ 13A). It was not cleaned so it shows some sediment impurities. This previously unpublished concave denaro (13 mm, 0.37 g) was minted in Verona during king Friedrich II Hohenstaufen (CNI VI, p. 264, no. 5). It is kept in the study collection of the Department of Archaeology of the University of Zadar. Dario Vujević allowed us to publish the find, and he also helped us with the map in this paper for which we thank him most sincerely. Our gratitude is also extended to Tonči Burić, Karla Gusar and Mirko Sardelić for their useful advice.

³⁰ Except for a coin, an iron arrow was found in the archaeological research. More on this in D. TRESIĆ PAVIČIĆ, 2020, 67, 69, Fig. 6.

pravcima mongolskih prodora, vrlo vjerojatno postoji još numizmatičkih i arheoloških tragova koji svjedoče o tim nemilim događajima iz prvih nekoliko mjeseci 1242. godine. Njih bi također valjalo prepoznati i proučiti.

perilous events that befell central Dalmatia, but also some neighbouring territories as indicated by refuges in caves. In Croatia, in particular on the main routes of the Mongol incursions, there must be more numismatic and archaeological traces that testify to these hazardous events in the first few months of 1242. They should also be recognized and studied.

Prijevod: Marija Kostić

LITERATURA / REFERENCES

- BRUNŠMID, J. 1900. – Josip Brunšmid, Nekoliko našašća novaca na skupu u Hrvatskoj i Slavoniji. X. Našašće frizaških novaca u Ostrovu (kotar Vukovar), *Vjesnik Hrvatskog arheološkoga društva*, NS, 4, Zagreb, 107–148.
- BULIĆ, F., 1897. – Frane Bulić, Due ripostigli di denari o piccoli di Spalato, *Buletino di archeologia e storia dalmata*, XX, Split, 125–126.
- BUŠKARIOL, F., 1984. – Frane Buškariol, Prilozi arheološkoj topografiji Manuša, *Kulturna baština*, 15, Split, 75–86.
- CNI = *Corpus Nummorum Italicorum*, VI, *Veneto (zecche minori) Dalmazia – Albania*, Roma 1922.
- DIMNIK, M., DOBRINIĆ, J., 2008. – Martin Dimnik, Julijan Dobrinić, *Medieval Slavic Coinages in the Balkans. Numismatic History and Catalogue*, Spink, London.
- DOLENEC, I., 1993. – Irislav Dolenc, *Hrvatska numizmatika*, Prvi hrvatski bankovni muzej, Zagreb.
- GABRIĆ, N., 1967. – Nikola Gabrić, Skupni nalaz novca grada Splita u Trilju, *Numizmatičke vijesti*, 25, Zagreb, 15–17.
- GÖCKENJAN, H., SWEENEY, J. R., 1985. – Hansgerd Göckenjan, James R. Sweeney, *Der Mongolensturm. Berichte von Augenzeugen und Zeitgenossen 1235 – 1250*, Ungarns Geschichtsschreiber 3, Styria, Graz – Wien – Köln.
- HISTORIA SALONITANA, 2006. – *Tomae Archidiaconi spalatensis historia salonitanorum atque spalationorum pontificum*, (ur./eds.: O. Perić, D. Karbić, M.a Matijević-Sokol, J. R. Sweeney), Central European University Press, Budapest – New York.
- ILKIĆ, M., FILIPČIĆ, D., 2022. – Mato Ilkić, Dejan Filipčić, Prijedlog nove datacije i tipologije splitskih komunalnih denara na primjerima nalaza iz sjeverne Dalmacije, *Starohrvatska prosvjeta*, Split, (u tisku/in press).
- JACKSON, P., 2005. – Peter Jackson, *The Mongols and the West, 1221 – 1440*, Routledge, Pearson.
- KLAIĆ, N., 1976. – Nada Klaić, *Povijest grada Trogira, Javni život grada i njegovih ljudi*, Muzej grada Trogira, Trogir.
- KLAIĆ, N., 1985. – Nada Klaić, *Povijest Hrvata u razvijenom srednjem vijeku*, Školska knjiga, Zagreb.
- KLIŠKIĆ, D., 2006. – Damir Kliškić, Ostava sitnog srebrenog srednjovjekovnog novca iz špilje Turska peć iznad Zeljovića (Sumpetar) kod Dugog Rata, *Vjesnik za arheologiju i povijest dalmatinsku*, 99, Split, 329–367.
- KUKULJEVIĆ SAKCINSKI, I., 1863. – Ivan Kukuljević Sakcinski, *Borba Hrvatah s Mongoli i Tataři. Povjestno–kritična razprava*, Zagreb.
- LASZLOVSZKY, J., 2012. – József Laszlovszky, Material remains of the Mongolian Invasion in Hungary and Development–Led Archaeology, *Hungarian Archaeology*, 1–3.
- LASZLOVSZKY, J., POW, S., PUSZTAI, T., 2016. – József Laszlovszky, Stephen Pow, Tamás Pusztai, Reconstructing the Battle of Muhi and the Mongol Invasion of Hungary in 1241: New Archaeological and Historical Approaches, *Hungarian Archaeology* 5 (4), 29–38.
- LUSCHIN von EBENGREUTH, A., 1901. – Arnold Luschin pl. Ebengreuth, Der Fund von Žažvić, *Numismatische Zeitschrift*, XXXIII, Wien, 165–188.
- LUSCHIN von EBENGREUTH, A., 1903. – Arnold Luschin pl. Ebengreuth, Novci nagjeni u Žažviću, *Starohrvatska prosvjeta*, VII, sv. 1, Knin, 3–16.
- MAYHEW, N., STEWART, B. H. I. H., 1984. – Nicholas Mayhew, Bernard Harold Ian Halley

- Stewart, The Sterling Element in the Ostrovo hoard of 1898, *The Numismatic Chronicle*, 144, London, 173–179.
- METCALF, D. M., 1965. – David Michael Metcalf, *Coinage in the Balkans, 820 – 1355*, Institute for Balkan Studies, Thessaloniki.
- MIMICA, B., 1994. – Bože Mimica, *Numizmatika na povijesnom tlu Hrvatske (IV. st. pr. Krista – 1918.)*, Vitagraf, Rijeka.
- MIRNIK, I., 1974. – Ivan Mirnik, Skupni nalaz sitnog srebrnog novca XII – XIV stoljeća iz Ne-režišća, *Numizmatičke vijesti*, 32, Zagreb, 22–31.
- MIRNIK, I., 1981. – Ivan Mirnik, *Coin hoards in Yugoslavia*, BAR International Series, 95, Archaeopress, Oxford.
- NAĐ, M., 2012. – Miroslav Nađ, Coin hoards in Croatia – an update on the CHY, *Vjesnik Arheološkog muzeja u Zagrebu*, 3. ser., XLV, Zagreb, 395–466.
- NOVAK, G., 1978. – Grga Novak, *Povijest Splita I*, Čakavski sabor, Split.
- PARICA, M., 2021. – Mate Parica, *Prapovijesne maritimne konstrukcije Dalmacije i Kvarnera*, Sveučilište u Zadru, Zadar.
- RENGJEO, I., 1959. – Ivan Rengjeo, *Corpus der mittelalterlichen Münzen von Kroatien, Slavonien, Dalmatien und Bosnien*, Akademische Druck- und Verlagsanstalt, Graz.
- SOLDO, J. A., 1969 – Josip Ante Soldo, Provala Tatara u Hrvatsku, *Historijski Zbornik*, 21–22, Zagreb, 371–388.
- SOPHOULIS, P., 2015. – Panos Sophoulis, The Mongol Invasion of Croatia and Serbia, *Fragmenta Hellenoslavica*, 2, Solun, 251–278.
- STOCKERT, K., 1911. – Karl Stockert, Ripostiglo di piccoli di Spalato trovato sull' isola di Bua, *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, XXXIV, Split, 1–15.
- STOCKERT, K., 1919. – Karl Stockert, Le monete del Comune di Spalato, *Bullettino di archeologia e storia dalmata*, 40–42, Split, 1–72.
- SWEENEY, J. R., 1994. – James Ross Sweeney, “Spurred on by the Fear of Death”: Refugees and Displaced Populations during the Mongol Invasion of Hungary, *Nomadic Diplomacy, Destruction and Religion from the Pacific to the Adriatic* (ur./eds.: M. Gervers i W. Schleppe), Toronto, 34–62.
- TRESIĆ PAVIČIĆ, D., 2020 – Dinko Tresić Pavičić, Arheološko istraživanje Donje Cerovačke (Turkaljeve) špilje, *Subterranea Croatica*, 18/2, Karlovac, 60–74.
- VARGHA, M., 2017. – Mária Vargha, „Swords drunk with the blood of the slain“ (GH, Mag. Rogerii..., p. 211). Traces of Destruction. The archaeological remains of the Mongol Invasion of Hungary, *Acta Archaeologica Carpathica*, LII, Krakov, 235–258.

